

Innholdsfortegnelse

Forord	11
Innledning	17
Om boken	17
I gode relasjoner verdsettes alle følelser, men ikke all atferd	18
Kort om følelser	19
Følelser – universalverktøyet som ikke brukes nok?	19
Følelseskompetanse som kjernekompetanse for pedagoger – hvorfor sette følelsene i sentrum?	20
Lærerens ansvar for å forstå egne følelsesreaksjoner og pleie relasjonen til elevene	21
Hva skiller en følelses- og samspillfokusert tilnærming fra en atferds- og elevfokusert tilnærming?	22
To eksempler på forskjeller mellom tilnærmingene	25
Følelsesguiding – hva er det?	26
Følelsesfokusert kommunikasjon er atferdshåndtering	27
Effekten av god følelseshåndtering	30
Målgruppen for boken	31
Innholdsbeskrivelse	31

DEL 1 Å FORSTÅ FØLELSER OG RELASJONER

Kapittel 1 Relasjonsbygging i skolen	37
Relasjonsbygging	37
Hvorfor trenger vi en ny modell som synliggjør nyansene i lærer–elevrelasjonen?	38
En ny teoretisk modell	39
Ni egenskaper som former gode relasjoner	39
Relasjonsbygging har tre faser	42
Tre nivåer av relasjonskvalitet	43
Relasjoner preget av empati er følelsesregulerende og atferdsregulerende ...	45
Gode relasjoner styrker følelseskompetansen, som igjen styrker relasjoner ..	47
Hva sier forskningen om lærer–elevrelasjonen?	48
Oppsummering	52

Kapittel 2 Følelseskompetanse og følelshåndtering	54
Følelseskompetanse, følelshåndtering og følelsesregulering	54
Følelseskompetanse – fra litt ulike ståsteder	58
Følelseskompetanse styrker rollene som autoritetsperson, kunnskapsformidler, kompetanseutvikler, rollemodell og følelsesguide . .	60
Oppsummering	61
Kapittel 3 Hva er følelser?	62
Affekter, følelser, emosjoner og sinnstilstander	62
Egenskaper ved følelser	64
Oppsummering	71
Kapittel 4 Utvikling av følelsesapparatet – fra primitive affekter til sammensatte følelser	72
«Følelshjernen»: utgangspunktet fra affektiv nevrovitenskap	72
Utviklingen fra primitive affekter til grunnfølelser	77
Samspill, følelser og selvregulering	80
Oppsummering	80
Kapittel 5 Grunnfølelser og følelsseskjemaer	82
Grunnfølelser og følelsseskjemaer	82
Grunnfølelsene våre: kjennetegn og betydning	86
Interesse	87
Glede	88
Overraskelse	89
Frykt	90
Sinne	91
Skam	92
Skyld	94
Tristhet	95
Avsky/forakt	96
Sjalousi	97
Ømhet/hengivenhet	98
Stolthet	99
Oppsummering	99
Kapittel 6 Følelsene som venn eller fiende – om sunne og usunne former . .	100
Følelsene som venn eller fiende – fire former	100
Tilpasningsfølelser (primær sunn følelse)	100
Allergifølelser (primær usunn følelse)	101

Erstatningsfølelser (sekundærfølelser)	102
Late som-følelser (instrumentelle følelser)	103
Følelseskvaliteten på de fire følelsesformene	104
Fire typer følelsesregulering	108
Oppsummering	110
Kapittel 7 Personskjemaer: relasjonens regissører	111
Hva er et psykologisk skjema?	111
Personskjemaer	112
Eleven med kapsen bak frem	113
Rollerelasjonsmodellen: våre indre modeller over relasjoner som styrer våre reaksjoner	114
De vanligste modusene/rollene i personskjemaer	116
Rollerelasjoner med lærer og eleven med kapsen bak frem	117
Mange potensielle rollerelasjonsmodeller for samme situasjon	120
Ulike personskjemaer vekker ulike følelser og reaksjoner	121
Egenskaper ved personskjemaer	122
Konfigurasjoner av rollerelasjonsmodeller	125
Oppsummering	129
Kapittel 8 Samspillkontrakter: den kognitive delen av personskjemaer	130
Kjerneantagelser, hvis-så-antagelser og automatiske tanker	131
Samspillkontrakter	135
Hvordan dannes kjerneantagelser og hvis-så-antagelser som er en del av personskjemaene?	138
Hvordan virker antagelsene og «samspillkontraktene» på oss?	139
Oppsummering	141
Kapittel 9 Fire fenomener som kan skade relasjonen og øke skjevutviklingen	143
Når det indre alarmsystemet slår seg på	143
Ikke-bevisste allergifølelser eller erstatningsfølelser hos lærere	147
Ikke-bevisst samspill og den nødvendige uttestingen	148
Når umoden egenledelse mistolkes	151
Hva gjør pedagogen for å navigere rundt de fire skjærene?	152
Oppsummering	152
Kapittel 10 De følelsesskadede barna	153
Følelsesreguleringvansker: flukt, angrep og frysreaksjoner	153
Posttraumatisk stresslidelse (PTSD)	154
Utviklingstraumer (Developmental Trauma Disorder)	155

Dissosiasjon – et nøkkelbegrep for å forstå.	158
Traumatiske minner er ikke som andre minner	159
Hva trenger de mest sårbare barna?	160
Fem personskjematyper som er vanlige for de mest sårbare	160
Hva kan læreren gjøre?	164
Oppsummering.	165
Kapittel 11 Positive følelser som gir vekst og utvikling	167
Hva er vitsen med positive følelser?	167
Oppblomstring og vekst gjennom positive følelser og sinnstilstander.	168
Hva er flytfølelsen?	169
Om å prise andre og ha noen å se opp til.	172
Verdighet, takknemlighet og beundring.	172
Positiv psykologi i skolen, noen viktige potensielle bivirkninger.	175
Oppsummering.	176
 DEL 2 Å BRUKE FØLELSER OG RELASJONEN TIL POSITIV ENDRING	
Kapittel 12 Følelseguiding: Hvordan bruke følelser som kompass.	179
Følelseguiding utvikler selvreguleringsevnen.	179
Følelseguide vs. tankeguide	180
Vanlige hindringer for god følelshåndtering	182
Oppskriften på følelseguiding	184
Eksempler på følelseguiding.	190
Fire oppdragerstiler	197
Eksempler på gode og dårlige følelseresponser	202
Når eleven viser late som-følelser (instrumentelle følelser)	204
Oppsummering.	205
Kapittel 13 Følelseguiding som skaper ny identitetsfølelse	206
Hvorfor følelseguiding som skaper ny identitetsfølelse?	206
Endringsmekanismene i følelseguiding som skaper ny identitetsfølelse.	208
Å vurdere om tiden er moden for endring	210
Eksempler på å endre følelser med følelser	210
Koblingen mellom følelseguiding og rollerelasjoner	211
Oppsummering.	212

Kapittel 14 Følelseguiding som skaper ny identitetsfølelse: steg for steg . . .	214
Å komme til følelsen	217
Å forlate følelsen	236
Oppsummering	249
Kapittel 15 Konkrete metoder som pleier og reparerer relasjoner	251
En oppskrift på forsoning mellom voksen og barn	251
Å beklage – en liten øvelse for å forberede seg til forsoningssamtale med elev	252
Å se barnet innenfra – metode for å se elevens behov når følelsene er sterke	253
Stol-dialog for å bli ferdig med uavsluttede hendelser	255
Følelsesfokustert konflikthåndtering – oppklaringsamtale med forsoning	262
Følelsesfokustert grensesetting	266
Oppsummering	268

DEL 3 Å UTVIKLE EGENLEDELSE MED VEKT PÅ FØLELSER

Kapittel 16 Følelsenes rolle i egenledelse og målrettet problemløsning	271
Følelser og fornuft	271
Hva er egenledelse?	273
Følelser påvirker egenledelse	274
Oppsummering	276
Kapittel 17 Tiltak som fremmer egenledelse og målrettet problemløsning . .	277
Impulskontroll	278
Fleksibilitet	281
Følelseskontroll	283
Igangsetting	286
Arbeidshukommelse	288
Planlegging/organisering	290
Orden	293
Monitorering	294
Oppsummering	295

VEDLEGG

Vedlegg 1 Trinnene i følelsesguiding	299
Vedlegg 2 Behovene bak følelsene	301
Vedlegg 3 Tips som fremmer relasjonsbygging	302
Vedlegg 4 Vanlige roller i rollerelasjonsmodeller.	306
Vedlegg 5 Øvelser for å skru ned følelsesintensitet	307
Vedlegg 6 Å være en god rollemodell for unge	309
Referanser	311
Register	322